

Ontwikkelde landen zijn groot geworden door protectionisme

In alle discussie's rond globalisering en de Wereldhandelsorganisatie worden de rijke landen vaak beschuldigd van hypocrisie. Deze hypocrisie heeft vooral te maken met het opleggen van vrijhandelsmaatregelen aan de ontwikkelingslanden als de enige manier waarop deze landen ontwikkeling kunnen bereiken. In zijn boek Kicking Away the Ladder – Development Strategy in Historical Perspective, bespreekt de Koreaanse professor in de economie Ha-Joon Chang van de Engelse Universiteit van Cambridge, hoe zo goed als alle rijke landen hun industrieën hebben ontwikkeld door het gebruik van tariefmuren en subsidies.

Vrijhandel versus protectionisme

De ontwikkelingslanden staan onder druk om “goede beleidsmaatregelen” aan te nemen en “goede instituten” in te stellen, zoals liberalisatie van de handel en investeringen en sterke octrooiwetgeving. Volgens de voorstanders van dergelijke beleidsmaatregelen en instituten hebben de rijke landen dit recept immers gebruikt om hun ontwikkeling te stimuleren. Zelfs als de ontwikkelingslanden deze maatregelen niet willen nemen, moeten zij volgens deze voorstanders via bilaterale en multilaterale druk worden opgelegd. Veel van deze voorstanders gaan ervan uit dat dit de manier is geweest waarop de rijke landen zich hebben ontwikkeld. Uit de historische feiten blijkt echter dat de rijke landen zich niet hebben ontwikkeld dankzij deze beleidsmaatregelen en instellingen die zij nu zelf aanbevelen. Dit is door knap herschrijven van de geschiedenis van het kapitalisme door de “officiële historici” goed weggemoffeld.

Groot-Britannië en de Verenigde Staten van Amerika, waarvan men zegt dat zij de top van de wereldeconomie hebben bereikt door vrijemarkteconomie en vrijhandel hebben in feite op agressieve wijze gebruik gemaakt van protectionisme en subsidies. Groot-Britannië begon al in de 14^e eeuw met beschermende maatregelen van de wolindustrie. Door het belasten van de export van ongekamde wol naar de Lage Landen en het aantrekken van geschoolde arbeiders uit de Lage Landen probeerde Henri VII de lokale wolindustrie te ontwikkelen. Tussen 1721 toen de eerste Premier van Engeland Robert Walpole handelshervormingen doorvoerde en het begin van de bevordering van vrijhandel in 1860 maakte Groot-Britannië gebruik van dirigistische handels- en industriële beleidsmaatregelen om de eigen industrie te ontwikkelen. Door het preken van de vrijemarkteconomie aan minder ontwikkelde landen, zoals Duitsland en de VSA in die tijd, leek het erop dat Groot-Britannië probeerde de ladder onder hen vandaan te schoppen waarmee het zelf naar de top was geklommen.

Tussen de Amerikaanse Burgeroorlog in 1861 en de Tweede Wereldoorlog in 1940 was de VSA de meest protectionistische economie in de wereld. De burgeroorlog ging niet alleen om slavernij maar ook om tarieven. De Amerikanen waren zich welbewust van hoe het spel wordt gespeeld. Zij wisten dat Groot-Britannië de top had bereikt met protectionistische maatregelen en dat ontwikkeling alleen via protectionisme kon worden bereikt. Ulysses Grant, held van de Burgeroorlog en president van de VSA van 1868-1876 merkte op dat “binnen 200 jaar, wanneer Amerika alles uit protectionisme

heeft gehaald wat er te halen valt, zal het ook de vrijhandel bevorderen.” En inderdaad begon de VSA nadat het de top had bereikt na de Tweede Wereldoorlog ook vrijhandel te prediken en op te leggen aan de minder ontwikkelde landen.

Zo goed als alle ontwikkelde landen hebben tarieven, subsidies en andere middelen gebruikt om hun eigen industrie te bevorderen. Nederland en Zwitserland waren uitzonderingen die vrijhandel bedreven sinds het eind van de 18^e eeuw. Dat kwam doordat deze landen al technologisch ver ontwikkeld waren in die tijd. Tot de 17^e eeuw heeft Nederland echter ook een heel scala van interventionistische maatregelen genomen om de maritieme en commerciële suprematie op te bouwen. Zwitserland had zelfs geen octrooiwet tot 1907, wat direct ingaat tegen de orthodoxe bescherming van intellectuele eigendomsrechten zoals die nu wordt beleden. Nederland schafte de octrooiwet van 1817 zelfs af in 1869 omdat men van mening was dat octrooien politiek gecreerde monopolies waren die tegen vrijmarktprincipes ingaan. Pas in 1912 werd er weer een nieuwe octrooiwet aangenomen.

Institutionele ontwikkeling

Wanneer we de geschiedenis van de institutionele ontwikkeling bekijken, zien we een gelijkaardig beeld. De rijke landen hadden in de eerste stadia van hun ontwikkeling helemaal geen basisinstituten, zoals een professionele ambtenarij, centrale bank of octrooiwetgeving. De meeste centrale banken zijn pas ontstaan in het begin van de 20^e eeuw. Veel landen stonden toe dat buitenlandse uitvindingen werden gepatenteerd tot laat in de 19^e eeuw. Nederland en Zwitserland hadden zelfs geen octrooiwet tot respectievelijk 1912 en 1907 en “stalen” vrijelijk technologie uit het buitenland.

Het blijkt dat veel rijke landen toen die zich op het niveau van ontwikkeling bevonden waar sommige ontwikkelingslanden nu zijn, op een veel lager niveau van institutionele ontwikkeling waren dan landen nu. In 1820 was Groot-Britannie bij voorbeeld een beetje verder in zijn ontwikkeling dan India nu, maar veel van de basis instituten die India heeft had men toen niet. Er was onder andere geen algemeen stemrecht, een centrale bank, inkomstenbelasting, een professionele ambtenarij.

De controle over buitenlandse investeringen is nu een van de zaken die binnen de WTO polarisatie veroorzaakt. Tot het midden van de 20^e eeuw werden buitenlandse investeringen in de VSA sterk aan banden gelegd. Ook waren er beperkingen op het bezit van landbouwgronden, en het uitoefenen van mijnbouw en bosbouw door buitenlandse ondernemers. In de bank- en verzekeringswereld werd sterk gediscrimineerd tegen buitenlandse bedrijven en buitenlandse investeringen in de kustvaart waren volledig verboden. Na de Tweede Wereldoorlog, toen de investeringen van de VSA toenamen in Groot-Britannie, Frankrijk en Duitsland legden die landen ook formele en informele beperkingen op aan buitenlandse investeringen in aandelen, lokale aankopen en tewerkstelling.

Uit deze historische ervaringen van de rijke landen blijkt dat hoewel buitenlandse investeringen een positieve rol kunnen spelen, goed geformuleerde regelgeving nodig is om de voordelen te optimaliseren en de kosten ervan te minimaliseren. Wanneer de partijen niet van gelijk kaliber zijn, is het principe van geen discriminatie het verkeerde principe om toe te passen. De ontwikkelingslanden moeten de vrijheid krijgen productieve capaciteiten te ontwikkelen door de regulering van buitenlandse investering.

Indien overheden dergelijke vrijheden worden ontnomen nu en in de toekomst, kan het armoede betekenen voor toekomstige generaties.

De ladder weg schoppen

Het lijkt erop dat de rijke landen proberen de ladder weg te schoppen, zodat de ontwikkelingslanden er geen gebruik van kunnen maken om verder te komen. Het lijkt geen toeval te zijn dat in de afgelopen twee decennia sinds de rijke landen begonnen druk uit te oefenen op de arme landen om de zogenaamde “mondiale standaard” beleidsmaatregelen en instituten aan te nemen economische ontwikkeling moeizamer is geworden. Economische groei van de arme landen is merkbaar afgenomen, economische instabiliteit is toegenomen en armoede is toegenomen.

Volgens Ha-Joon Chang kunnen een aantal dingen worden gedaan om hier verandering in te brengen. Ten eerste moeten de historische feiten over de historische ervaringen van de rijke landen breder bekend gemaakt worden. Dit heeft niet alleen te maken met het “rechtzetten van de geschiedschrijving”, maar het geeft de ontwikkelingslanden ook de kans keuzes te maken gebaseerd op gedegen kennis.

Ten tweede moeten de voorwaarden die worden gesteld aan bilaterale en multilaterale financiële bijstand aan ontwikkelingslanden radicaal worden veranderd. Het moet erkend worden dat het orthodoxe recept niet werkt en dat “best practices” beleidsmaatregelen niet voor een ieder werken.

Ten derde moeten de WTO regels worden herschreven zodat ontwikkelingslanden actief gebruik kunnen maken van tariefmuren en subsidies voor industriële ontwikkeling. Ook moeten zij de mogelijkheid krijgen minder stricte octrooiwetten en andere intellectuele eigendomsregelgeving te hanteren.

Ten vierde moeten verbeteringen in instellingen worden aangemoedigd, maar dit moet niet worden gelijkgesteld aan het opleggen van een vast stel (anglo-amerikaanse) instituten. Er moet zeker op worden gelet dat uiterst snelle verbeteringen van instituten door ontwikkelingslanden niet worden verlangd, gezien het feit dat de instituten die ze reeds hebben meer ontwikkeld zijn dan de instituten die de rijke landen hadden toen zij een in een vergelijkbare fase van ontwikkeling waren, en ook omdat het opzetten en draaien van nieuwe instituten een kostbare zaak is.

Als de ontwikkelingslanden de gelegenheid krijgen beleidsmaatregelen aan te nemen en instituten in te stellen die beter bij hun fase van ontwikkeling passen, zullen zij in staat zijn sneller te ontwikkelen. Op de lange termijn zal dit ook in het voordeel van de rijke landen zijn, omdat hun handels- en investeringsmogelijkheden zal vergroten. Volgens Ha-Joon Chang is het feit dat de rijke landen dit niet in kunnen zien de tragedie van ons tijdperk.